

Ernest Holm Svendsen: JA!

– sådan frigiver du din kreativitet. Gyldendal 2008.

En - overvejende entusiastisk - omtale ved Ole Leimand, cand.psych. og tidligere næstformand for Dansk Selskab for Kreativitet og Innovation

Forfatteren angriber – efter min mening med rette – tendensen til at koncentrere sig om metoder og teknikker. Kreativ tænkning er, understreger han, imidlertid ikke ligesom en madopskrift. Kreativitet handler om en bestemt indstilling, hvor man er åben, parat, fleksibel og engageret.

Jeg kunne ikke være mere enig! Personligt har jeg lært en del af at sætte mig ind i forskellige metoder og teknikker, men jeg har aldrig anvendt dem (bortset fra en enkelt brainstorming i Malmø gudhjælpemig og et par fremskridtsværksteder i ny & næ her på Djævleøen) – og kommer heller aldrig mere til det. Også for mig føles det langt mere naturligt og dynamisk at gå direkte til sagen.

Den akademiske tørverøg

Bogen handler om denne indstilling og om, hvordan man bliver bedre til at indtage den. Vi bliver derfor indledningsvist kørt igennem en række kognitions- og neuro-psykologiske/-fysiologiske erkendelser. Først slås det fast, at grundlaget for vor kreativitet er vor evne til at forestille os ting, der ikke eksisterer – og derefter forsøge at skabe dem. Evnen til at kombinere eller *blande sammen* i denne forbindelse går under den tekniske betegnelse konceptuel

integration – eller mere populært: *blending*. En betegnelse som jeg finder klodset og sprogligt set problematisk.¹⁾ Men det er altså ved at blande forskellige input sammen, at vore ideer om det, der (endnu) ikke eksisterer, kan opstå: *blending* vil sige, at elementer fra forskellige input udskilles og samles i en ny helhed – et *blend* (suk! O.L.). Det beskrives, hvorledes vor evne til at udvikle dynamiske *blending*-netværk er grundlaget for menneskeartens kreativitet, men jeg tvivler nu på, at bogens fremstilling heraf i de mere teoretiske afsnit appellerer til andre end til de sædvanlige æggehoveder på området (udtryk som selektiv projektion og emergente ²⁾ strukturer - der i øvrigt fejlversættes - er utvivlsomt for hård kost for de fleste og glemmes sikkert hurtigt og lykkeligt). At fremstille *blending* som vor ubevidste ”tænkemaskine” er dog ikke uden pointer, men ordvalget minder for en klassisk københavner-fænomenolog som undertegnede om (endnu mere) gammeldags associationspsykologi af en aftapning, jeg ikke længere troede mulig, - og som om gestaltpsykologiens landvindinger i mellemtiden fuldstændig er gået i glemmebogen.

Associationsmæssige grundskemaer eksemplificeres ved forholdet mellem en rolle og dens indhold, med analogier, med del/helhed, med repræsentation, med egenskab og med årsag-virkningsforholdet. Man kan således bevæge sig i

mange forskellig retninger ud fra et givet udgangspunkt. Hvilken vej man bevæger sig, afgøres af hjernens baggrundstilstand – i denne sammenhæng også kaldet konteksten.

Alt dette ender naturligvis med ret faste tankebaner, som det efterfølgende gælder om at komme *ud* af, hvis tænkningen skal være kreativ.

Den indre undertrykkelse

Her er vi fremme ved en af bogens hovedpointer: kreativitetsteknikkerne følger *nye* input til et blending-netværk, mens problemet i virkeligheden er, at vi systematisk undertrykker de allerfleste input, fordi vi ikke anser dem for at være relevante. Først når vi får klaret denne udfordring, bliver der for alvor lukket op for æsken – *og teknikkerne bliver samtidigt hjertelig ligegyldige!*

Næste kapitel har overskriften Den kreative udfordring – thi hjerne har en medfødt tilbøjelighed til at begrænse sit eget potentiale, hvilket på sin side medfører en vældig træghed (eller kognitiv konservatisme kunne man måske også kalde det O.L.). At det forholder sig sådan, baserer sig på vore følelser – og dermed på vor kropslige reaktioner.

Kroppen serverer det nye med følse

Pointen er nemlig, at følelserne udgør det centrale element i vor mulighed for at skabe vellykkede blends. Vi *føler* for, hvilke blends det bedst kan betale sig at udvikle. Hagen ved dette er blot, at hver gang vi begynder at udvikle et usædvanligt blend, så reagerer dette følelsesmæssige system med at sende signaler om, at vi er på vej i den gale

retning. Tænkningen er altså afhængig af vort følesystem! Via et frugtbart fænomen, kaldet *somatisk markering* (læs selv!) hjælper følesystemet, d.v.s. kroppens reaktioner, med at udvælge relevante og interessante valgmuligheder og indsnævrer dermed feltet: de relevante og stabile blends bliver tilbage, fordi erfaringen har vist, at disse bedst støtter overlevelsen – og det er så *dette* sædvanligvis *hensigtsmæssige* system, den kreative tænkning og udfoldelse er oppe imod!

Hermed er vi nået til side 81 og er så nogenlunde igennem de forudsætninger, som ere så nyttige (hvis man ellers kan huske dem – og det kan nok de færreste). Kapiteloverskriften er Kreativ tænkning, og problemet er som sagt, at vi har vanskeligt ved at løsrive os fra de vante strukturer: Vi går den slagne vej, og eftersom det sker ubevidst, er det ikke noget, vi direkte kan gribe ind i og lave om på.

Men vi kan lave om på vor *indstilling!*

Hjernens kritiske og ukritiske masse

Fremstillingen af den kritiske modsat den kreative tænkning byder ikke på noget overraskende nyt, og jeg tvivler oprigtigt talt, og som allerede antydet, på, at de første 86 siders gennemgang af nyere neuro-psykologiske, -fysiologiske og – biologiske indsigter får nogen større praktisk betydning for den af videnskabelighed nogenlunde ufordærvede læser. Det meste foregår jo alligevel *ubevidst* og har i øvrigt noget vist postuleret over sig (bogen er forsynet med yderst få litteraturreferencer – bl.a. savner jeg referencer til en amerikansk bog om jazz-improvisation som vej til forståelse

af den kreative dynamik), men det forholder sig sandsynligvis med dette, ligesom det gjorde med opdagelsen af arbejdsdelingen mellem de to hjernehalvdele: det er *fancy*! Det er lissom mere *hardcore* videnskab! Hvad man dengang tilsyneladende glemte i sin kritikløse begejstring var hjernebjælkens eksistens og funktion i sammenhængen. Jeg følger imidlertid alt for lidt med på det eksploderende neurologiske felt til at turde udpege, hvad det monstro i denne omgang mere præcist er, man overser i sammenhængen eller undlader at redegøre for/dokumentere.

Improvisation: frit udfoldet kreativitet

Det er på side 89, at det for alvor begynder at sne. Forfatteren giver sig til at beskrive improvisation (der bestemmes som frit udfoldet kreativitet) og den dermed forbundne konstante parathed til at give slip på det, man ellers lige troede, man var i gang med. Man mærker straks, at dette felt er noget, forfatteren har omfattende og hjertelige erfaringer med. Et nærliggende eksempel er et jazz-band, der er i gang med at improvisere et stykke musik. Det er meget smittende og inspirerende beskrevet. Udtrykkene *at give et bud* og *at acceptere et bud* (modsat at blokere) virker umiddelbart frugtbare: det understreges, at evnen til at acceptere frem for at blokere er essensen af al god improvisation: man siger ja (jvf. bogens titel) til uventede input, og dette er selve fundamentet for at kunne finde et blend, der vil kunne skabe en vellykket, kreativ integration af alle elementerne i situationen.

JA! og...

Vi bevæger os videre til et eksempel fra *improvisationsteater*, som er en af forfatterens kæpheste (han er cand.mag. i dramaturgi og multimedier – så kan det rimeligvis ikke være finere!) og pludseligt går det i galop hen over stok og sten. Det understreges, at det, der gør, at improvisation er så magisk, i høj grad er, at der kan dukke emergente strukturer op (hvilket *strengt* taget er det samme som at sige, at let til svært opdukkelige strukturer kan dukke op O.L. ;-) Og dette kan kun ske, hvis der ikke er nogen, der gør krav på at styre udviklingen. Det er netop de helt uforudsete emergente strukturer i blendet, der bestemmes som værende selve kernen i den kreative proces.

Tilliden til det ustyrlige

Det afgørende i forbindelse med god improvisation er altså, at vort ubevidste (jeg ville tilføje: og rand- og førbevidste O.L.) får frit løb. Sammenhængen skal nok opstå – hen ad vejen og før eller siden.

Indledningen til det næste underafsnit – Den mystiske inspiration – er så smukt formuleret, at jeg vil citere det i sin helhed: ”Kunstnere har altid talt om denne proces. Om at lade være med at stå i vejen for værket, om at træde til side, om at lade inspirationen gennemstrømme sig, om at åbne sig, om at være musernes instrument. Når det lykkes at overgive sig til sine ubevidste blanding-netværk, føles det nemlig som om materialet slet ikke kommer fra én selv, men fra at man blot er et værktøj for en udefra kommende kraft.”

Dette er såmænd også den egentlige grund til, at jeg, anmelderen, det meste af mit liv har været hjerteligt optaget eller sågar ligefrem dybt fascineret af fænomenet kreativitet.

At have tillid til sin fantasi med hensyn til, at den nok skal komme op med noget fornuftigt (jeg ville vælge ordet brugbart O.L.) hen ad vejen, er forudsætningen for at turde vove sig ud i det ukendte og uafklarede. Hovedreglen i alle former for improvisation er således, at det handler om at acceptere (sige JA til) bud, i stedet for at blokere dem (sige NEJ).

Udfordringen i forbindelse med kreativt arbejde er derfor *ikke* at få ideer. Ideer er der masser af, understreges det.

Udfordringen består i at give ideerne lov til at udvikle sig frit, uden at gribe ind i dem og tvinge processen i en særlig retning – og den klamme dr. de Bono med de grasserende tænkehatte citeres for dét synspunkt, at kreativ tænkning ikke handler om, hvorvidt en idé er rigtig, men om, hvad den fører til. Det er selve *bevægelsen*, der er det væsentlige i kreativ tænkning. Vi må altså have tillid til, at det nok skal lande på et eller andet tidspunkt.

Amen!

Det er faktisk oplevelsen af, at en idé er *tåbelig*, der viser, at den ligger uden for vore normale tankebaner og dermed rummer potentialet til at føre et interessant sted hen. At tænke kreativt er at søge ud over de sædvanlige begrænsninger eller rammer, vi pålægger os selv og hinanden – og at fortsætte med at lede efter (endnu) bedre løsninger.

Jo større et område, man afsøger på denne vis, jo bedre.

JA JA og NEJ NEJ

En meget vigtig sætning i begyndelsen af det næste kapitel, der handler om denne indstilling (og dermed om sagens kerne ifølge forfatteren – og anmelderen) lyder: ”Kreativ tænkning lever af fejl.” Kritisk tænkning fungerer ved at sige NEJ – kreativ tænkning ved at sige JA. Nemlig ved at acceptere udspil og gå med på de muligheder, der opstår, ved at lukke op og bevæge sig frit og åbent. En af de største udfordringer i forbindelse med kreativt arbejde er derfor den mangel på målrettethed, der præger det. Som børn kunne vi lege, udforske, eksperimentere – som voksne har vi lært at gå den korsteste vej – men paradoxet i sammenhængen er, at *jo mere vi direkte stræber efter at finde en kreativ løsning, jo længere væk fra den kommer vi!*

Ligeglاد med udbyttet, men bevidst om målet

Man må derfor opgive enhver idé om at skulle præstere, give afkald på at nå et resultat – eller helt tilspidset: *jo vigtigere et projekt vi arbejder på, jo mere ligeglade må vi være med udbyttet.*

Forfatteren laver her en meget nyttig skelnen mellem at være *målrettet* og at være *målbevidst*, og den illustreres udmærket med en henvisning til Klods-Hans – med de ældre brødre som værende målrettede, mens lillebror Hans er målbevidst. 3)

En meget vidtdreven professionalisme kan gøre én så fokuseret og målrettet, så at man slet ikke får øje på de *helt* store muligheder i situationen – eller sagt på en anden måde: Vi tror, at hvis vi ikke hele tiden holder os målet for øje, så kan

vi komme til at miste det. *Men dette er en fuldstændig misforståelse af, hvordan vort ubevidste fungerer*, understreger forfatteren med rette. *Det, vi mener er vigtigt, prioriteres "automatisk" af det ubevidste.*

Og så er pladsen ellers ryddet for det, der pludseligt slår ned i én, falder én ind, mens man uvilkårligt falder i staver eller bare sådan lige dukker op – ”ud af det blå”.

Alt dette handler begribeligvis om de accepterede og uafsluttede opgavers utrolige dynamik.

At slippe fri af målkrampen

Vi kan derfor roligt give slip på vort mål. Ja, ofte er det helt nødvendigt, at vi gør netop dette – for at vi overhovedet kan nå dette mål!

Til forventelig forargelse for tekniktilhængere på området hævdes det stædigt og frækt, at på grund af *tilfældighedernes* betydning kan den kreative proces *ikke* planlægges, idet den systematisk(!) ikke følger den lige vej. Den undviger styring og målrettethed.

Selvfølgerlig kan man sætte rammer op, sætte tid af, sikre de optimale vilkår, og man kan formulere, hvad det er, man gerne vil opnå – men siden slipper man klogeligt forøjningerne og flyder med, for ikke at stå i vejen for processen – især ikke for det, der dukker op.

Den kreative uforstyrrelighed

Teaterpioneren Konstantin Stanislavski sagde på et tidspunkt: ”i det kreative rum findes der ingen distraktioner, kun potentielle inspirationskilder”: man kan i

denne forstand ikke blive *forstyrret* i den kreative proces!

Man må altså acceptere alskens input i stedet for at bekæmpe dem og blokere dem – eller som det også siges: man må kunne lære at sige ”ja, og ...” (eller for at være helt præcis: ”JA! og ...” hvilket burde have været bogens titel O.L.)

Et grimt overfald

Forfatteren er på dette sted noget uretfærdig mod den gamle brainstorming-teknik. Det er jo ikke intentionen, at deltagerne blot passivt skal sige ja til hinandens indfald, men tværtimod at de skal forsøge *aktivt* at bygge *videre* på hinandens ideer.

Teknikken fejler sådan set ikke noget. Problemet er derimod, at folk – i det omfang de er nogle fæ – sjældent overholder de tilknyttede regler og endnu sjældnere tager sig alvorligt sammen og gør vurderingsarbejdet færdigt, når stormen har lagt sig og mødet er slut.

Gå med, kammerat!

Men jeg er da helt med på tanken om, at man *bevidst* og *energisk skal vælge* at gå *med* på de bud, der kommer (og det kan jo så være fra andre tilstedeværende eller fra ens eget ubevidste – eller fra randbevidste impulser under en såkaldt impulsudflugt).

Det er dette, der udgør *kærnen i den kreative indstilling*, sådan som forfatteren ser det: man må gå 100% med på de ideer, der nu engang opstår. Jeg kan, som allerede bemærket, kun erklære mig 100 % enig heri.

Og *metoden* (for sådan en er der jo sjovt nok også i dette tilfælde – men dyden ved denne her er bl.a. dens umiddelbare enkelhed) er altså at sige JA! og... – aktivt at tage ideen på sig og udvikle den yderligere og så ellers se, hvad der sker (og ja! vi skal nok lande engang – bare rolig!)

Det er et spørgsmål om imødekommenhed, hengivelse og oprigtighed. Der er *ikke* plads til det klamme, det klæge og det gustne!

HALLO ÅNDSSVAG! – og så ellers ind i den labyrintiske julekalender

Forfatteren slår i denne sammenhæng et slag for det fjollede, det tåbelige og det idiotiske – som en genvej til det interessante og lovende – og det er faktisk rigtigt klogt sagt!

Ideer bliver i det følgende sammenlignet med døre, som fører ind i nye rum, hvor der er endnu flere døre, der kan føre ind i endnu flere rum.

Den kreative proces er udforskningen af disse rum.

Men hvordan finder man så hen til den bedste vej at gå? Som Kierkegaard formulerer det: ”Det tilfældige er absolut aldeles lige så nødvendigt som det nødvendige.” Vi må kort sagt lære at leve med denne usikkerhed, hver gang vi træffer vore valg. Vi kan nemlig ikke vide med sikkerhed, hvad der gemmer sig bag de forskellige døre. Det er altså lysten til at udforske nyt terræn, der skal drive den kreative proces fremad. Det vigtige er hermed, *at* vi går ind ad en dør.

Næsen for fornemmelsen

Heldigvis har vi en evne til at sanse tilstanden i vort ubevidste og mærke, ”hvad der rører sig i vores blanding-netværk” (med forfatterens skrækkelige jargon) – og man kan faktisk lære at øge sin følsomhed over for denne fornemmelse og efterhånden blive bedre til at lade den guide os gennem det kreative arbejde. Han kalder det ”sansen for blends”.

Hvis jeg havde et klaver...

Intuitivt fornemmer man allerede fra starten, om en idé eller tanke har noget at byde på... det er en såkaldt *førsproglig* oplevelse, som vel er beslægtet med det svar, som en af de åndssvage på Ebberødgård gav til nu afdøde psykologiprofessor Franz From, da denne viste ham en lille stump film, hvor en mand tager en æske tændstikker op af lommen: ”Hvis jeg havde et klaver, så ville jeg kunne spille det.” Efter min ringe opfattelse en meget flot og alternativt begavet tilbagemelding på en højst besynderlig påvirkning af den type, som kun eksperimentopsykologer kan finde på at plage deres stakkels medmennesker med. Den åndssvage var altså efter min opfattelse intuitivt begavet – og den gunstige læser er det også, vil jeg artigt påstå, hvis han eller hun umiddelbart begriber det interessante, fornøjelige og frugtbare i formuleringen.

Sansen for hvor det sner

Der er altså tale om en sans for vort eget ubevidste og for det potentiale, forskellige dele af vore blanding-netværk rummer. *Næse for det ubevidste, det randbevidste og det før-bevidste*

indhold kunne man også kalde det. Det er kort sagt noget, man har (eller *ikke* har) på fornemmeren. Det er samtidig en sans for, hvor der er *energi* i ens blends (forfatteren må undskylde mig, at jeg hele tiden får ufrivillige associationer(!) i retning af pibetobak-fænomenet My Own Blend og stærk tobak og Østerport station anno dazumal), og vi befinder os hermed i grænselandet mellem kunst og kreativitet: kunstneren forfølger typisk på kompromisløs vis denne intuitive fornemmelse af, ”hvor det sner”. Ofte véd kunstneren det ikke *bevidst*. Han eller hun forfølger en ikke-sproglig, ikke-intellektuel følelse af, ”hvor værket vil hen” – og det vil med forfatterens vokabular jo sige: en fornemmelse af, hvor der er nogle interessante dynamikker i hans eller hendes aktuelle blending-netværk (nu skal jeg altså snart have vasket tasterne med sæbe! ;-). At dette så måske er en alt for énsidig beskrivelse fra forfatterens side vil jeg diskret og skånsomt lade ligge her...

Tiltale

Kunstneriske frembringelser *taler* til os. Vi kan mærke, at der er en mening med dem - thi de er af førsproglig art og går i direkte forbindelse med de komplekse strukturer i vort ubevidste: ord er overflødige eller umulige at indskyde her.

Forfatteren kalder denne intuitive sans for vort ubevidste indhold for ”organisk intelligens” – hvortil vel egentlig kun er at sige *nå*... Der er ganske vist tale om ræsonnementer, men de tager højde for langt mere komplekse forhold, end det er muligt at gøre rede for, og det er derfor, at det er langt sværere at forklare, hvordan vi er nået frem til dem end tilfældet er i forbindelse med kritisk-

analytisk tænkning. I det kunstneriske arbejde udtrykkes dette i et *æstetisk* materiale. I det kreative arbejde (denne skelnen mellem det kunstneriske og det kreative kan forekomme en lille smule pudsig!) udtrykker det sig som evnen til at bevæge *med* energien i de blends, vi udvikler - og dermed også evnen til at opsøge de blends, som rummer den mest interessante kompleksitet. Ikke just æstetisk velbehageligt udtrykt (men vi véd jo også i forvejen, at *ikke alt* lykkes i en blender! ;-)

Emma!

Måske kan jeg så lige, mens vi trækker vejret lidt oven på denne udladning, få lov til at forsøge at bidrage med et eksempel fra *sprogkunstens* domæne: ét af professor, dr. med. et cand. psych. Alice Theilgaards yndlingseksempler på fantastiske metaforer lød sådan her (citeret efter min brøstfældige gammelmandshukommelse): Nonsense-poeten Christian Otto Josef Wolfgang Morgenstern har denne slående iagttagelse: ”Alle måger ser ud, som om de hedder Emma.”

Enten begriber man dette udsagn i ét hug og helt intuitivt og klapper så uvilkårligt og begejstret i sine små hænder – eller også siger man: Sikke dog noget fordrukkent sludder! Der er efter anmelderens opfattelse al mulig grund til at meddele sin dybtføjte deltagelse med personer, der tilhører den sidstnævnte kategori...Det burde øjeblikkeligt og uden tøven udløse fuld invalidepension.

Den underlige tiltrækning – og kunsten at grine aflangt

Det er naturligvis uhyggeligt svært at forstå og forklare en sans, thi sanser er

jo ordløse og udfolder sig i en *direkte* forbindelse mellem hjernen og nogle celler, der reagerer på helt specifikke stimuli (som f.eks. lugtesansen)

Vi kan imidlertid alle sammen mærke, ”hvis der er energi i noget for os”. Hjertebanken, klumpen i halsen eller sommerfuglene i maven o.l. fortæller os, at der er noget på spil – at vi har fat i noget for os væsentligt. Vi er ikke ligeglade.

I forbindelse med kreativt arbejde viser det sig ved, at vi kommer til at grine, får lys i øjnene og får lyst til at bevæge os. ”Når vi retter os op, læner os frem, afbryder. Når vi føler denne underlige tiltrækning uden helt at kunne forklare hvorfor, så er vi på rette spor. Så er det *her*, kraften, fornøjelsen og legelysten er, og så er det bare med at komme af sted og udforske mulighederne.”

Det er jo en smuk og smittende fænomenologisk beskrivelse af *begejstring*: man må have evnen til at lade sig rive med af det, der opstår. Lutter leg og funktionslyst, simpelthen. I begejstret leg er handlingen mål i sig selv. Man fornøjer sig med at være i bevægelse. Det er i eminent grad *lysten*, der her driver værket. Der er forskel på at gå med på noget og *at hengive sig*. I det sidste tilfælde deltager man aktivt og bidrager nysgerrigt, byder ind og giver muntert modspil.

Det indre valg

Begejstringen er et indre valg – ikke nogen ydre teknik. Man må *vælge* at sige JA! og... vælge at give sig hen i det, at turde åbne sig, at turde hengive sig, at turde finde fornøjelsen ved dét, der foregår – også selv om det er noget helt

andet end dét, man havde forventet. Og så glæde sig over, hvad det fører til... Dette er, hvad forfatteren forstår ved den rette kreative indstilling – og se! det er såre godt og meget anskueligt formuleret.

Begejstringens biokemi

De følelser, som indgår i denne forbindelse, kan vi godt nok ikke *direkte* styre, men vi kan *påvirke* dem i meget høj grad. Det svære er at *vælge* at lade sig begejstre. Begejstringen har sin egen biokemi, og viden om denne kan man benytte sig af for at gøre det lettere at træffe valget. Kroppen skal herunder i gang, og der gives anvisninger på hvordan. Forslaget om *eventuelt* at tage et koldt brusebad må jeg dog tage skarpt afstand fra! Så kan jeg bedre gå ind for den almene opfordring til at *varme op* til den kreative indsats – noget som virkelig kan betale sig.

Når det biologiske grundlag således er etableret, kan man trøstigt gå i gang med at arbejde med den kreative indstilling. Man må overvinde sig selv, byde ind, komme med tåbelige forslag, gå med på det, der sker, stille krav til sig selv om at være den allermest aktive af deltagerne o.s.v. Snart begynder det at køre...

Flokdyr smitter

Indstillinger smitter i og med, at vi er flokdyr for Herren og derfor påvirkes meget stærkt af hinandens humør, adfærd og handlinger. Dette gælder både for positive og negative indstillinger. Man må derfor forsøge at smitte i de negative i flokken. I det øjeblik man lader sig irritere af de negatives manglende evne eller vilje til at sige ”ja, og...”, så mister man den selv.” Man må

gå med og håbe, at de andre kommer over det. Den kreative indstilling begynder derfor *altid* i én selv – men den kan altså heldigvis smitte!

At køre kritikløst med klatten

Kreativ tænkning i praksis har at gøre med dette at nyde bevægelsen for bevægelsens egen skyld: hvad fører en idé monstro videre til? hvilke udvidelsesmuligheder rummer en bevidst fejlslutning, misforståelser, halve tanker o.s.v.?

Opfordringen til en adskillelse af de kritiske og de kreative tankeprocesser er naturligvis hørt mange gange før, men det bliver det jo ikke mindre rigtigt af (i øvrigt et grundlæggende princip, man meget nemt tilegner sig, hvis man sætter sig ind i de forskellige kreativitetsfremmende metoder og ditto teknikker! ;-)

Looping the loop

Beskrivelsen af den model for den kreative proces, som forfatteren kalder *det kreative loop*, viser, at der heller ikke på dette felt er så skrækkelig meget nyt under solen. (Fremstillingen minder mig på en pudsig måde om socialpsykologen Kurt Lewins action-research-model.) Betegnelsen af visse ideer som *trædesten* på vejen mod andre og mere lovende ideer er ganske vist udmærket, men dette metode- og teknik(!)afsnit er som helhed nogenlunde lige så kedsommeligt, som det, han skælder ud over hos andre forfattere inden for området.

Vitalius og Vitalia K

Bedre synes jeg i grunden om formuleringer som denne, der skal

forsikre os om, at den rette kreative indstilling giver energi: ”Det absurde i at sige ja til de mest mærkværdige ting er både grænseoverskridende og forløsende og opleves som en stor befrielse, så snart man kommer i gang. Man kommer derfor altid ud af en kreativ fase med mere energi, end man gik ind i den med. Alene fordi den optimistiske, positive indstilling er så smittende og ændrer hele ens biokemi og dermed ens humør.” Det er fint formuleret og ikke engang løgn! – måske undtagen det med den løbsagte lovning på en ændring af *hele* biokemien. Man mærker, at forfatteren næppe er jyd...så det...

Anmelderen sporer desuden og ganske vist visse tendenser hos sig selv til nervøse trækninger ved udsigten til et egentligt textuelt udbrud på dette sted af den uhyggeligt smitsomme ”positive psykologi”, men det bliver – i denne omgang - heldigvis ved skrækken.

At overvinde sig selv

Opfordringen går ellers dels på at leve med den ofte ubehagelige fornemmelse af at bevæge sig langt væk fra udgangspunktet og *tværtimod* glæde sig ved omveje – og dels på at mærke sig dén erfaring, at hittepåsomheden kommer i bølger. Og vigtigst af alt er, som vi allerede har forstået, dette *ikke* at melde sig ud, men hele tiden overvinde sig selv og bidrage med positiv energi. Og det indskærpes, at man bør tillade disse bølgedale, hvor der tilsyneladende ikke sker noget: ”Den kreative indstilling siger ”ja, og...”. Den presser ikke, den tvinger ikke. Den hviler i det, der er, og fornøjer sig med det.” Meget smukt og bevægende, ja, næsten paulinsk formuleret!

Kaptajn Svendsen

Han vil så i øvrigt straks have os op af stolene og sofaerne, når vi skaber. Hjernen har brug for energi, ilt, væske, så den kan trække frit på de kemiske ressourcer, den skal bruge fra kroppen under det skabende arbejde. Man må altså være fysisk parat såvel som mentalt. ”Ja, og... er i kroppen lig med fleksibilitet, bevægelse, dynamik. Fysisk opvarmning anbefales følgelig – man leger lidt, aktiverer kroppen og finder ind i en kropslig parathed og bevægelsesfrihed, som kan trække hjernen med. Den kreative proces må derfor altid gerne afbrydes af fysisk leg! Det bringer energien tilbage.

Karskt og sundt – og oppe på de høje fysiske lakridser, med andre ord!

Den målbevidste leg

Man er færdig med den kreative proces, ”når man synes”. Det kan aldrig vides, om der ligger noget endnu bedre lige rundt omkring det næste hjørne. Man må huske på, at det kreative arbejde er *målbevidst leg* – en proces, som i sin rene form bærer lønnen i sig selv: man er *i* denne, fordi den er sjov – og så længe man morer sig, bliver man i den. Når man ikke længere kan finde fornøjelsen, stopper man. Og hvis ikke – så er man færdig, når tiden (desværre?) ifølge æggeuret er gået.

Rette tidspunkter og aktive pauser

Selvfølgelig kræver det energi at arbejde kreativt, og det kræver en god kondi at kunne arbejde på den beskrevne vis i længere tidsrum. Man skal derfor overveje, hvilket tidspunkt på døgnet der er det mest optimale og så i øvrigt holde

godt med aktive pauser (*ikke* tilbage til skærmen eller mobilen, tak!)

Nuancerens frugtbarhed

At holde fast på de halve og kvarte ideer, inden de smutter ud af bevidstheden igen, er helt essentielt. Man går derved så at sige på opdagelsesrejse i sit eget ubevidste (og randbevidste og førbevidste O.L.). Forfatteren tror på *nuancerens frugtbarhed*: her ligger de *virkelige* løsninger – her finder vi de små døre, der fører væk fra alfarvej og ind i det enestående.

Fra motorvejen til skovstien

De kreativitetsfremmende teknikker griber til vore generelle associationsskemaer, som vi deler med mange andre mennesker, men lader vi bevægelserne vokse frem af sig selv *og udad*, kommer vi væk fra ”motorvejen” og ender ude på de små skovstier, som føre ind i helt uudforsket terræn.

Og jeg siger jer

Budskabet er altså kort sagt: lad brugen af ”ja, og...” træde i stedet for at forsøge at tvinge ideerne frem ved hjælp af alskens tilsyneladende effektive teknikker.

I det brede perspektiv er den her beskrevne kreative indstilling en mulighed for at bevæge sig improviserende gennem livet. Den kritiske tænkning er ganske vist og naturligvis absolut nødvendig, men den skaber ikke begejstring i vort liv, siger forfatteren. ”Det er ikke kritisk tænkning, der skaber varme minder, spændende oplevelser, bygger nye venskaber og kærlige relationer. Det er

den kreative, improviserende, legende indstilling, der gør det. Det er dén, der bygger bro, forbinder os med verden, åbner os for livet. Det er dén, der gør os til hele mennesker.”

En anmeldelse

Jeg har ikke tænkt mig at anmelde manden til politiet for denne udtalelse. Det må velsagtens være nok, at jeg som forpulet æggehoved erklærer min delvise uenighed – uden at det så egentlig gør noget. Lad mig blot sige så meget som, at der er en god del varm luft eller tom retorik i dette lyriske udbrud, som ikke tåler dagens knivskarpe lys – endsige en kritisk analyse(!)

Alligevel har han jo, som allerede antydet, efter min mening jo groft taget ret i det meste: der er intet at vinde og intet at miste, der er ingen præstation, der er ikke noget farligt ved at indtage den kreative holdning (og dog! O.L.) 4), ingen frygt for at lave fejl, ingen krav eller mål, thi alt dette hører den kritiske tænkning til. Den kreative indstilling leger blot. Den fornøjer sig – og netop derved åbner mulighederne sig!

Endnu engang for prins Knud

Og kærnen - det eneste man ifølge forfatteren behøver huske på – *kærnen* i den kreative indstilling er: ”ja, og...” Denne indstilling vil automatisk føre én frem til det ægte kreative.

Dét tror vi på!

Pæne ord til kaptajn Svendsen

Jeg har i det foregående givet et meget omfattende og forhåbentligt rimeligt loyalt referat af en bog, jeg i alt

væsentligt finder svært sympatisk. Kritikken har jeg mestendels holdt pænt tilbage, men jeg kan næsten hele tiden for mit indre øre høre kreativitetsselskabets formand, Herluf Trolle, udbryde, at dette jo i grunden blot er mere af det samme, som vi så inderligt godt vidste i forvejen. Og det er, som understreget flere gange undervejs - og som forfatteren tydeligvis godt selv er klar over – i mange henseender korrekt nok.

Kaptajn Svendsen har imidlertid fundet en vinkel på sagen, som jeg personligt og som gammel fagmand på området finder både herligt smittende(!) og særdeles relevant:

improvisationserfaringer, således som de udfolder sig og kan indhøstes mellem flere aktører. Det er herfra han henter sin lidenskabelige og muntre overbevisning om, at *selve den kreative tilgang eller indstilling* ikke alene er vejen til originale og interessante løsninger, men også til et godt liv!

Personligt finder jeg altså bogens budskab rigtigt og væsentligt – hvortil kommer, at forfatteren er velgørende velformuleret, energisk og livlig i sin stil – hertil dygtig til at resumere hvert enkelt kapitels hovedpunkter - og sandelig også god til at finde anskuelige billeder og eksempler til illustration af sine pointer.

Man får under læsningen uvilkårligt indtrykket af forfatteren som et gennemsympatisk, livligt, rørligt og muntert menneske med et begavet og vigtigt budskab.

Jeg har derfor besluttet at medtage hans udmærkede bog om nærvær og denne om kreativitet på min bogliste ved

Folkeuniversitetet – den sidste forsøgsvis som en art grundbog til kreativitetskurset.

Et knæk

Det kan derfor ikke undre, at jeg henvendte mig til ham fuld af håb i forbindelse med de stadigt mere desperate forsøg på at redde Dansk Selskab for Kreativitet og Innovation fra nedlæggelse. Sammen med skuespilleren og instruktøren Claus Damgaard har han nemlig et par gange udfoldet sig med stor succes i Selskabets regi – og eftersom han tilhører den mellemgeneration, som bestyrelsen i stigende grad har haft svært ved fastholde blandt medlemmerne, kunne man måske håbe på, at han ville være med til i sidste øjeblik at omkalfatre den ellers så sørgeligt synkende skude.

Hans svar var ikke ”JA! og...”, men NEJ! Ganske vist et fantasifuld formuleret afslag, men alligevel! ;-)

På den anden side: han har jo som sagt tidligere skrevet en udmærket bog om nærvær – hvis forudsætning bl.a. er, at man lærer sig at sige NEJ! – og dermed undviger det hæslige civilisationsonde stress.

Afslaget fra dette fortræffelige og mangfoldigt begavede menneske, som jeg under læsningen af kreativitetsbogen nærmest var kommet til at opfatte som en kær åndsfælle, satte endegyldigt punktum for mine hektiske forsøg på at inddrage tidligere, notable oplægsholdere i feberredningsaktionen.

Sidste mand lukkede og slukkede derfor!

Lorteøen, søndag den 6. september 2009

Noter:

- 1) Forfatteren forsvarer sig i en efterfølgende diskussion med, at forfatterne Fauconnier og Turner selv bragte udtrykket på banen som navn for deres teorier i slutningen af 90'erne, og at det fortsat bruges helt konsekvent i de kredse, hvor deres teorier diskuteres. Det er med dette tilsyneladende som med begrebet *flow*, der også hærger vore strande for tiden. Ludvig Feilberg dannede det udmærkede udtryk *ligeløb* for det samme fænomen, længe før Mihály Csíkszentmihályi (sig navnet!) blev tør bag ørene. ØK! ØK! Jeg gir mig – knurrende...
- 2) Også i forbindelse med udtrykket emergent har forfatteren og jeg været i hårene på hinanden, idet jeg ikke nemt kan forlige mig med, at han oversætter det med iboende - - og da han på sin side er stædig nok til ikke at ville købe *mine* forslag - nemlig opdukkende eller frembrydende (ad modum Kingo) -, så burde man vel - i Guds hårdtprøvede navn - holde sig til det krukede emergent.
- 3) Forfatteren indrømmer pr. mail, at det er meget længe siden, at han har nærlæst Andersens Klods-Hans eventyr. En mere nøjeregnende nykritisk læsning kan studeres på www.mag-net.dk/klodshns.htm
- 4) Det er altid nyttigt, når den varme kreative luft breder sig uhæmmet - som her i slutningen af bogen -, at minde om, at Adolf Hitler var udpræget kreativ - - eller sagt på en anden måde: kreativitet er ligesom menneskenes børn skabt til allehånde, så : pas nu hellere på, hvad I roder jer ud i, folkens! ;-)